

УДК 330.341.1

Якобчук В.П., к.е.н., доцент

Литвинчук І.Л., к.е.н.

Житомирський національний агроекологічний університет

ІННОВАЦІЙНІ БІЗНЕС-ТРЕНДИ В РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТІ

***Анотація.** Доведено вплив інновацій на розвиток економіки, розглянуто інноваційну функцію ризику, проведено аналіз ефективності сучасних механізмів ризик-менеджменту, розроблено пропозиції щодо формування перспективної інноваційної мережі незалежних координаційно-консультаційних центрів ризику.*

***Ключові слова:** ризик, ризик-менеджмент, бізнес-сектор, центр ризику.*

Постановка проблеми. В останні роки у світовій економіці відбулись значні зміни у виявленні джерел і ресурсів, які визначають економічний розвиток суспільства. Застарілі можливості традиційних підходів привертають все більшу увагу до різноманітних технологічних, соціальних, організаційних інновацій, які перетворюються на головний стратегічний елемент економічного зростання. Інноваційну функцію пошуку нетрадиційних шляхів вирішення економічних проблем в житті індивідуума й у підприємницькій діяльності виконує ризик, високий рівень якого в економіці України вимагає кваліфікованого управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ризику досліджено у наукових працях таких вчених, як: А. П. Альгін, Дж. Бароне-Адезі, Р. Енгл, А. Маршалл, Ф. Найт, Дж. Нейман, Б. А. Райзберг, М. А. Рогов В. В. Черкасов.

Формування цілей статті. Обґрунтувати роль ризик-менеджменту в інноваційному розвитку економіки і підвищенні конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; представити огляд нових тенденцій в сфері управління

ризиками; запропонувати шляхи вирішення проблеми недостатньої забезпеченості бізнесу компетентними менеджерами (ризик-тейкерами).

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризик-менеджмент або управління ризиком - це система стратегій, методів і прийомів для зменшення можливих негативних наслідків на результати діяльності організації при ухваленні помилкових з різних причин рішень.

Становлення ризик-менеджменту як нової парадигми стратегічного управління в сучасному бізнесі розпочалося в 90-х р. XX ст. з публікації роботи під назвою "Internal Control – Integrated Framework" ("Внутрішній контроль – комплексна структура"), розробленої організацією COSO (Committee Sponsoring Organizations Treadway Commission). В документі іде мова про появу нової культури і політики підприємства у сфері усвідомлення ризику всім колективом підприємства, яка ґрунтувалася б на п'яти взаємопов'язаних компонентах: дослідження чинників середовища, оцінка ризику, контроль, інформація і комунікації, моніторинг.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз концепцій ризик-менеджменту

Нова парадигма	Стара парадигма
1. Періодичність	
Безперервний ризик-менеджмент. Процес управління ризиками не припиняється	Епізодичний ризик-менеджмент. Управління ризиками здійснюється тоді, коли менеджери вважають це необхідним
2. Суб'єкти	
Об'єднаний ризик-менеджмент. Управління ризиками координується керівництвом; кожен співробітник підприємства розглядає ризик-менеджмент як частину своєї роботи	Фрагментований ризик-менеджмент. Кожний відділ самостійно управляє ризиками (у відповідності із своїми функціями). В першу чергу це стосується бухгалтерії, фінансового і ревізійного відділів
3. Об'єкти	
Розширений ризик-менеджмент. Розгляду підлягають всі ризики і можливості їх реалізації	Обмежений ризик-менеджмент. Стосується ризиків, що підлягають страхуванню і фінансуванню

Джерело: власні дослідження.

Високоефективним наочним засобом розв'язання задачі створення систем ризик-менеджменту у вітчизняних підприємствах, світовий досвід реалізації якого повинен бути адаптований до українських економічних реалій, є моделювання в рамках реінжинірингового підходу – сучасної технології побудови бізнес-процесів. Поява реінжинірингу стала результатом розвитку методів управління бізнесом у відповідь на потребу сучасних компаній оперативніше реагувати на зміни агресивного зовнішнього середовища й виживати у найжорстокішій конкурентній боротьбі. Реінжиніринг – це сукупність методів, що дають змогу за допомогою інформаційних технологій моделювати структури і процеси компанії. Однією з його головних особливостей є орієнтація не на функції, а на процеси, при цьому з усіх концепцій менеджменту, заснованих на процесах, реінжиніринг розглядається як найефективніша, революційність якої зумовлена нинішнім станом інформаційних технологій.

Для побудови ефективного ризик-менеджменту у вітчизняних підприємствах доцільно використовувати елементи систем управління ризиками транснаціональних корпорацій, серед яких найбільшою популярністю користуються неттинг та метчинг. Неттинг – максимальне скорочення числа угод шляхом їх укрупнення і узгодження дій всіх підрозділів корпорації. Метчинг – взаємний залік ризиків по пасиву і активу, виявлення реального розміру ризику шляхом вирахування надходжень валюти з суми її відтоку.

З появою методології вимірювання ризику Value-at-Risk (VaR), вперше впровадженій фінансовими установами для вимірювання потенційного впливу ринкового ризику на ринкову вартість портфелів фінансових інструментів, безліч компаній зацікавлені в застосуванні концепції VaR в корпоративному середовищі. Результатом такої зацікавленості став розроблений західними спеціалістами підхід Corporate Metrics Group для корпоративного середовища, що надає методологію аналізу ринкового ризику, яка враховує весь діапазон зважених ринкових ризиків різних видів, і тим самим розширює традиційні уявлення про ризикологію. Методологія Risk Metrics, як і Corporate Metrics,

формує аналітичну концепцію виміру ринкового ризику. Однак Risk Metrics призначена для портфельного аналізу, тоді як Corporate Metrics спирається на фінансові результати і підтверджує складність аналізу, орієнтованого на корпорацію.

Результатом спільної роботи Інституту ризик-менеджменту (IRM), Асоціації ризик-менеджменту і страхування (AIRMIC), а також Національного форуму ризик-менеджменту в суспільному секторі – стала розробка Стандартів управління ризиками (Risk Management Standards). Метою створення подібних стандартів було узгодження основних питань, які стосуються ризик-менеджменту підприємств будь-якої галузевої спрямованості, а саме: термінології, що використовується, процесу практичного застосування ризик-менеджменту, організаційної структури ризик-менеджменту. При розробці стандартів управління ризиками використовувалась термінологія Міжнародної Організації по Стандартизації ISO/IEC Guide Risk Management. Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) спільно з Радою із стандартів фінансового бухгалтерського обліку (FASB) випустили набір вимог до розкриття рівня ефективності програми управління ризиками

Новою тенденцією в сучасному бізнесі є зближення ризик-менеджменту і внутрішнього аудиту. В підтвердження цього факту COSO випустив документ "Концептуальні основи внутрішнього контролю" для допомоги підприємствам в проведенні оцінки і вдосконаленні їх систем внутрішнього контролю. Крім того, ініційовано проект розробки концептуальних основ управління ризиками для використання керівництвом компаній під час оцінки систем менеджменту.

Надійним способом уникнути економічних ризиків в бізнесі є ефективна система збору й аналізу інформації. Як зразок можна назвати розповсюджені на Заході Інформаційні Системи Управління ризику (RMIS), які забезпечують прийняття ефективних рішень інформаційного управління. Вартою уваги є система "Контур корпорація" виробництва IntersoftLab – комплексна автоматизована система управління компанією за принципом побудови сховища даних, яка включає набір управлінських додатків для фінансового

планування і бюджетування, трансфертного управління ресурсами, ведення управлінського обліку та підготовки звітності.

Аналіз ситуації в Україні дозволяє зробити висновки, що застосування професійних технологій ризик-менеджменту можуть дозволити собі лише окремі бізнес-структури, серед яких великі промислові та фінансові корпорації. Управління економічними ризиками здійснюється підприємствами переважно неефективно та має безсистемний характер на макрорівні. Урядові програми спрямовані переважно на подолання негативного впливу виробничих та ринкових ризиків. Заходи щодо нейтралізації інших видів економічного ризику ігноруються або здійснюються опосередковано. Відсутня чітка політика інституційних органів в сфері ризик-менеджменту. Стратегічним вектором є вирішення проблеми наявності адекватного правового поля, яка може бути розв'язана шляхом розробки і прийняття відповідних юридичних актів, що спрямовували б процес управління ризиками в напрямі забезпечення високоефективного і конкурентоспроможного виробництва.

Створення правової основи для розвитку ризик-менеджменту в Україні може стати надійним підґрунтям формування перспективної інноваційної мережі незалежних координаційно-консультаційних центрів за принципом аутсорсингу, основними функціями яких повинні бути:

- ✓ підготовка інформаційної бази даних щодо проблем ризику;
- ✓ активний моніторинг бізнес-ситуації в регіонах;
- ✓ надання консультацій з питань управління ризиками підприємств;
- ✓ здійснення аудиту ризиків за клієнтськими замовленнями;
- ✓ створення санаційних фінансових фондів;
- ✓ наукова та освітня діяльність, спрямована на підвищення управлінського потенціалу;
- ✓ розробка алгоритмів екстрених дій у кризових ситуаціях;
- ✓ підтримання зв'язків між суб'єктами господарювання та державними органами управління.

Діяльність координаційно-консультаційних центрів повинна регламентуватися відповідним нормативним документом. Як зразок, можуть бути використані Методичні рекомендації Національного банку України щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, Положення про Департамент аналізу ризиків та аудиту Державної митної служби України та ін. Крім того, повинні бути розроблені положення та чіткі посадові інструкції працівників центру. організаційна структура центру за прикладом, зображеним на рис. 1.

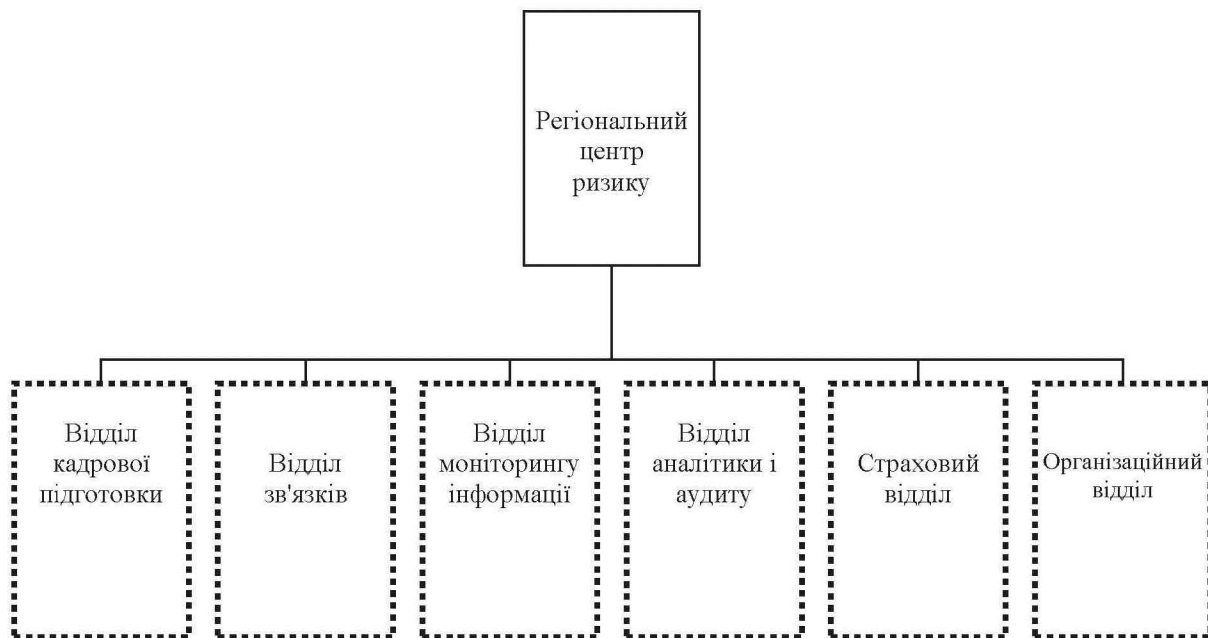

Рис.1. Організаційна структура регіонального координаційного центру управління ризиками

Джерело: власні дослідження.

Інноваційні центри ризику можуть бути створені як юридичні особи, що діють за принципами самофінансування та самоокупності на договірній основі по наданню послуг. Центри повинні мати банківські рахунки, самостійний баланс, круглу печатку з своєю фірмовою назвою, штампи з зазначенням ідентифікаційного коду, фірмові бланки. Додатковими джерелами фінансування проекту можуть бути резервні фонди місцевих бюджетів та

внески суб'єктів господарювання. Аналогічні структури в даний час створені в США (Агентство з управління ризиками), Канаді (Спеціалізоване об'єднання управління ризиками).

Висновки. Проблема недостатньої забезпеченості вітчизняного бізнесу кваліфікованими спеціалістами з питань управління ризиками може бути вирішена за допомогою формування інноваційної мережі незалежних координаційно-консультаційних центрів ризику, створених за принципами самофінансування та самоокупності. Створення відповідних центрів надасть можливість підприємницьким структурам делегувати професійним менеджерам ряд функцій, серед яких: підготовка інформаційної бази даних щодо проблем ризику; активний моніторинг бізнес-ситуації у регіонах; надання консультацій з питань управління ризиками підприємств; здійснення аудиту ризиків за клієнтськими замовленнями; створення санаційних фінансових фондів; розробка алгоритмів екстрених дій у кризових ситуаціях; підтримання зв'язків між суб'єктами господарювання та державними органами управління.

Список літератури

1. Head G. L. Essentials of Risk Management [Електронний ресурс] / Head G. L., Horn S. – 1991. – Режим доступу: [http:// www.riskmetrics.com](http://www.riskmetrics.com).
2. Risk Management Standard 2002: AIRMIC – The association of Insurance and Risk Managers, ALARM – The National Forum for Risk Management in the Public Sector, IRM – The Institute of Risk Management [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.riskmetrics.com](http://www.riskmetrics.com).
3. Управление рисками организаций. Интегрированная модель. Концептуальные основы / [М. Ричард, Д. Стейнберг, И. Майлс, А.Эверсон]. – М. : Департамент переводов. – 2004. – 318 с.
4. Ястремський О.І. Моделювання економічного ризику / О.І. Ястремський. – К.: Либідь, 1992. – 176 с.

***Summary.** The paper deals with the problem of innovation influence to the economic development and considers the innovation function of risk. The analysis of the efficiency of up-to-date mechanisms of neutralizing the effects of risks are made. The proposals aimed at forming up a promising innovative network of independent coordination and advisory centers of risk are submitted.*

***Key words:** risk, risk-management, business, center of risk.*